

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ראש השנה פרק רביעי – דף מספר 4

בס"ד, י"ז באלול תשס"ט

מלכויות זכרונות ושופרות

א. פתיחה

חברים יקרים ואהובים,
בשבועיים הקרובים נלמד בעז"ה את נושא מלכויות, זכרונות ושופרות. אני מציין בדף זה למקורות היסוד הראשוניים בספרות התנאים, שמטבעם מפוזרים בחיבורים שונים. אני מביא את המקורות על הנושא כולו, למרות שלא נעסוק בכולם במקשה אחת. בשלב ראשון נעסוק בעיון ברעיון הכללי של מבנה תפילה שיש במסגרתה שלש ברכות אמצעיות, זיקתן לתקיעות, והמפגש בינן ובין ברכת קדושת היום. רק בשלב שני נעסוק במבנה הפנימי ובתוכן של הברכות. במידה ויש מקבילות בין המקורות, מומלץ להשוות ביניהם.
הכנתי קובץ רחב של מקורות כל מלכויות זכרונות ושופרות, בו נמצאים רוב המקורות שאני מנה אליהם בדף זה.

ב. מקורות יסוד בספרות התנאים והאמוראים

1. משנה ראש השנה פ"ד מ"ה (אני מצרף גם את מ"ו, אך לימוד המבנה הפנימי והתוכן של הברכות יהיה רק בשלב שני).
- א) ראו את נוסח המשנה בכ"י קויפמן. לעיון בצילום של כתב היד [לחצו כאן](#)
- ב) השוו את נוסח כ"י קויפמן לנוסח כ"י פרמה ולנוסח הדפוסים. לנוסח פרמה [לחצו כאן](#)
2. משנה תענית פרק ב' משניות ב-ג.
3. תוספתא ראש השנה:
א) פ"א הי"ב.
ב) פ"ב ה' י-יא, יז.
4. תוספתא מנחות פ"ו הי"ב.
5. ספרא אחרי מות פרשה יא.
6. ספרי במדבר פסקא עז.
7. לימדו את סוגיות התלמודים – ירושלמי הלכה ה ואת סוגיית הבבלי ר"ה לב..

ג. נקודות לעיון:

1. מפו באופן כרונולוגי את שמות הדוברים, ועקבו אחרי מהלך הדיון במהלך דורות התנאים.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ראש השנה פרק רביעי – דף מספר 4

בס"ד, י"ז באלול תשס"ט

2. עמדו על המבנה הבסיסי של תפילת עמידה בימים טובים, ועל המבנה של שלש בתפילות ראש השנה, ועל קיום המבנה של שלש גם בסדר תקיעות.
3. הרבה ממקורות התנאים מובאים במספר מקורות. במהלך הלימוד השוו ביניהם.
4. דרשת ר"א ור"ע בספרא:
 - א) עמדו על המקור ותוכן של שלש ברכות בדרשת התנאים.
 - ב) עמדו על היחס בין זכרונות ושופרות ובין מלכויות, כפי שמתקף בספרא. כאשר תעינו במקורות אחרים תראו שיחס דומה משתקף מהן. האם שלשתם מהוות חטיבה אחת?
5. מחלוקת ר"י בן נורי ור"ע:
 - א) ראו את הנוסחאות השונות בכתבי היד של המשנה. איזה נוסח נראה לכם מקורי?
 - ב) עמדו על יסוד המחלוקת, על הזיקה של מלכויות לברכות קדושת השם וקדושת היום, ועל הזיקה שלתקיעת שופר לברכות. ראו גם תוספתא פ"א הי"ב. ראו את המקבילות לברייתא זו בבבלי ט"ז. ולד:.
6. מחלוקת רשב"ג ורבי:
 - א) יש הרבה נוסחאות בתוספתא, צירפתי בקובץ המקורות את הנוסחאות השונות.
 - ב) ר"ש ליברמן מתלבט בנוסח ופרשנות של רשב"ג ורבי בתוספתא כפשוטה עמ' 1052-1053.
 - ג) שימו לב לשינוי השפה של מחלוקת זו הדנה היכן למקם את קדושת היום לעומת השפה של ר"ע ורבי"נ שחלקו היכן לשבץ מלכויות.
7. סוגיות התלמודים מביאות בעיקר את מקורות התנאים:
 - א) זו הזדמנות להתרשם קצת מהיחס בין העריכה בבלי ובירושלמי. האם הבאת מקורות התנאים שווה?
 - ב) הצעת הבבלי לר"ע שלא יזכיר רק את הפסוק העשירי:
 - 1) מה עולה מכאן על היחס בין מלכויות והתקיעות?
 - 2) לגבי הפסוק העשירי והסבר הסוגיה, אני מקווה לדון כאשר נלמד את מבנה הברכות.

ד. ראשונים

1. רש"י ויקרא כ"ג, כד.
2. פירוש הרמב"ן לתורה שם, ד"ה זכרון תרועה (מקבילה בדרשת הרמב"ן לר"ה).
3. רשב"א לר"ה לב. ד"ה הא דאקשינן.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ראש השנה פרק רביעי – דף מספר 4

בס"ד, י"ז באלול תשס"ט

4. ריטב"א ד"ה מתני' סדר ברכות (יש באחרונים תירוצים נוספים לקושייתו, מופיעים בפקוויקט השו"ת במפרשים לר"ה לב).

ה. אחרונים

יש הרבה תורות מסבי מו"ר הגרי"ד זצ"ל בספר הררי קדם סימנים כה-כז.